

Zneužívání hodnocení výzkumu

Yves Gingras

Převzato z Univerzity World News, Issue No. 306, 7.2.2014. Přeložil Jiří Zlatuška.

Známý Šanghajský Akademický žebříček světových univerzit, ve kterém se francouzské univerzity zrovna nevyznamenal, zaznamenal v době svého spuštění v roce 2003 velký dopad v médiích i v akademickém světě. Debaty kolem různých žebříčků vysokoškolských institucí od té doby pokračují.

Podle France Info komentoval loni v srpnu tento každoroční žebříček francouzský ministr vědy s tím, že francouzské instituce pomalu šplhají nahoru – bez toho, že by vyložil, co to vlastně v akademických termínech znamená.

Mnoho článků však upozorňovalo na zvrácenost dopadů snahy umisťovat se na čele žebříčků, jejichž vědecký význam je téměř nulový.

Průzkum amerického časopisu Science, publikovaný 9. prosince 2011, například ukázal, že univerzity v Saudské Arábii si najímají hojně citované vědce pracující na jiných institucích po celém světě, a žádají je, aby za výraznou finanční odměnu přidali adresy saudských institucí do svých publikací.

Fiktivní afilace

Takové fiktivní afilace, které nemají žádný význam pro výuku nebo pro výzkum na těchto institucích, dovolují okrajovým institucím výrazně zlepšovat jejich umístění v žebříčcích, aniž by musely vyvinout jakoukoli vědeckou aktivitu!

Vědci, kteří se toho účastní, jsou součástí praktik, které jsou víc než eticky pochybné. Černé svědomí umožňuje některým z nich říkat, že jejich tituly „přidružených profesorů“ mají jen symbolickou hodnotu a že podporují spolupráci, ale ve skutečnosti není téměř nikdo takový hlupák, aby mu nebylo jasné, že si nechávají platit za to, že propůjčují svá jména a proslulost institucím, se kterými je ve skutečnosti nic nepojí – jako třeba měsíce výuky na nich nebo vědecké aktivity in situ.

Méně známé, a zcela jistě méně dobře veřejně dokumentované, je to, jak požadavky akreditační instituce a uplatňování žebříčků škol a škol byznysu a managementu vedou ke stejnému druhu nemorálních praktik.

To proto, že i když můžeme pochopit – byť třeba s nesouhlasem – že akademická instituce může mít za to, že je pro ni užitečné nabídnout odměnu za „produktivitu“ vědcům, kteří publikují v časopisech považovaných za „prestižní“, pro zvýšení viditelnosti v globalizovaném světě, je obtížné obhajovat vyjednávání (formálních nebo neformálních) smluv s vědci z jiných institucí jen proto, aby si výměnou za vyplacené peníze mohli na publikace přidat její adresu.

Tuto poměrně skrytou praxi jsem objevil při psaní své knihy *Les dérives de l'évaluation de la recherche – Zneužívání hodnocení výzkumu – právě vycházející v pařížském nakladatelství Raisons d'agir*.

V rozhovorech s kolegy jsem se dověděl, že podobné praktiky používají některé fakulty byznysu a managementu ve Francii – a možná i jinde? – kdy kontrahují některé produktivní zahraniční vědce a žádají je o použití jejich adresy za relativně velké sumy peněz (několik tisíc euro za položku!).

Není překvapivé, že zrovna zaměstnanci škol byznysu a managementu, kteří jsou „znalí“ v oblasti komerce, se naučili nejlépe zpeněžovat symbolický kapitál nejprominentnějších vědců.

Problémem není, když má dotčená instituce skutečný zájem o takového vědce a nabídne jí nebo jemu skutečnou práci, která dovoluje, aby tento vědec přímo přispíval k výuce a výzkumu, a který tak znamená pro studenty této instituce skutečný přínos.

Něco zcela jiného ovšem je, když cílem je jen zlepšení umístění v žebříčku, nebo udržení akreditace, umělým nafouknutím počtu publikací v cíleně vybraných časopisech.

Intelektuální podvod?

Lze se zamýšlet nad tím, zda tento druh aktivit neznamena ve skutečnosti intelektuální podvod, který je neslučitelný s posláním vysokoškolské instituce. Neboť i když přijmeme předpoklad, že je dnes nezbytné se zapojit do akademického vyplňování kolonek, aspoň by všechny úderly měly směřovat nad pás...

Navíc si instituce, které (mylně) berou své nedobré umístění v těchto žebříčcích vážně, zřejmě neuvědomují nezamýšlené důsledky a zvrácené efekty, které spontánně spouštějí, včetně paradoxního výsledku, že jejich zaměstnanci přispívají ke zlepšování pozice jejich „konkurentů“.

A pokud nemůžeme počítat s morálním charakterem ředitelů a zaměstnanců, že by s touto situací rádi skoncovali, čekali bychom alespoň, že je v zájmu institucí, které spolu [uměle] vzájemně soupeří na trhu žebříčků, že učiní kroky, které zajistí, že jejich vědci nebudou dvojí agenti.

Poté, co dlouhodobě usilovaly o to, aby vědci jasně uváděli své institucionální adresy na své publikace proto, aby mohly být symbolické benefity přiřazeny těm správným institucím, se nyní zdá, že zneužívání hodnocení výzkumu povede tytéž instituce k tomu, aby verifikovaly validitu svých adres v publikacích a čelily jejich nadužívání!!

Yves Gingras je profesor na University of Quebec v Montrealu, Centre interuniversitaire de recherche sur la science et la technologie (CIRST) and vědecký ředitel na l'Observatoire des sciences et des technologies (OST-UQAM). Právě publikoval knihu *Les dérives de l'évaluation de la recherche. Du bon usage de la bibliométrie*. Tento otevřený dopis vyšel poprvé v *Liberation*.